

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΩΝ

Εκδήλωση

«ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΑΕΤΙΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑΣ
ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΘΕΟΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ
Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΪΟΥ Α'»

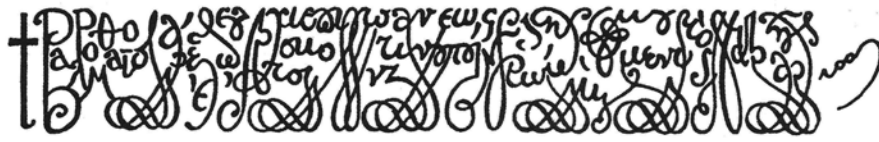
Παρασκευή 30 Σεπτεμβρίου 2016

Αίθουσα Γενικών Συνελεύσεων της Τράπεζας της Ελλάδος

Εκδήλωση
«ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΑΕΤΙΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑΣ
ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΘΗΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ
Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΪΟΥ Α'»

Παρασκευή 30 Σεπτεμβρίου 2016

Χαιρετισμός της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχη αναγνωσθείς από τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Αδριανουπόλεως κ. Αμφιλόχιο

Τοῖς Ἐντιμοτάτοις κυρίοις Νικολάου Οὐζούνου, Προέδρω, καὶ Νικολάω Αναγνωστοπούλῳ, Γενικῷ Γραμματεῖ τῆς ἐν Ἀθήναις Οἰκουμενικῆς Ὁμοσπονδίας Κωνσταντινουπολιτῶν, τέκνοις τῆς ἡμῶν Μετριοτήτος ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοῖς, χάριν καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ Παντοκράτορος.

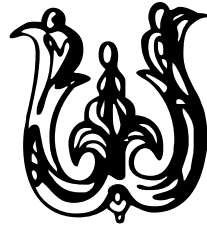
Ἡ ὀργανομένη ὑπὸ τῆς προσφιλοῦς εἰς ἡμᾶς Ὁμοσπονδίας σας σημερινῆ ἐκδήλωσις ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εἰκοσιπενταετίας ὅλης Πατριαρχικῆς διακονίας τῆς ἡμετέρας Μετριοτήτος εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου, μᾶς παρέχει τὴν ἀφορμὴν ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν μελῶν τῆς ἡμετέρας Ὁμοσπονδίας, ἵνα ἐκφράσωμεν πρὸς ἅπαντας τὰς ἡμετέρας ἐνθέρμους συγχαρητηρίους Πατριαρχικὰς εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας διὰ τὴν τιμητικὴν ταύτην ἐκδήλωσιν, ἀντανακλώσαν εἰς τὴν Μητέρα Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Παρακολουθοῦντες μετὰ πατρικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγάπης τὸ ἔργον τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁμοσπονδίας καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, χαίρομεν καὶ ἀγαλλόμεθα ἐπὶ τῇ προόδῳ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀναγνωρίζομεν τὰς θυσίας καὶ τοὺς κόπους, οἱ ὅποιοι ἀπαιτοῦνται, προκειμένου τοῦτο νὰ καρποφορήσῃ δαψιλῶς πρὸς διατήρησιν ζωντανῆς τῆς πολυτίμου πνευματικῆς καὶ πολιτισμικῆς παραδόσεως τῆς γενετείρας ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς στήριξιν τοῦ βασικοῦ ἐνοποιητικοῦ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Κωνσταντινουπολιτῶν μακραίωνος θεσμοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Κατὰ φυσικὸν τρόπον, ἢ καθ' ἡμᾶς Ἁγιοτάτη Μήτηρ Ἐκκλησία μεγάλως ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς ἐκ ποικίλων λόγων γενομένους μετανάστας Κωνσταντινουπολίτας, ἰδίᾳ δὲ δι' ἐκείνους οἵτινες δὲν λησμονοῦν τὴν πνευματικὴν μήτραν καὶ τὸν κοινὸν πνευματικὸν πατέρα των. Ὅσάκις δὲ ἐρχόμεθα εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰ ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐγκατεσπαρμένα τέκνα τῆς Βασιλευούσης καὶ γινόμεθα ἀποδέκται τῶν ἐκδηλώσεων ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ των, ὅπως ἢ σημερινῆ, μεγάλως καὶ συγκινούμεθα καὶ λαμβάνομεν νέας δυνάμεις πρὸς συνέχισιν τῆς πολυευθύνου Πατριαρχικῆς διακονίας ἡμῶν, ἥτις, χάριτι Κυρίου, ἄγει τό εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος αὐτῆς, πλήρης εὐλογιῶν καὶ εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ, ἐναλλασσομένων μετὰ δοκιμασιῶν, δυσκολιῶν καὶ κινδύνων, ὡς τυγχάνει ὁ σταυρικὸς κλῆρος τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Διὸ καὶ καταστέφομεν πάντας ὑμᾶς διὰ τῶν ἡμετέρων Πατριαρχικῶν εὐλογιῶν, ἰδιαίτερος δὲ τὸν ὁμιλητὴν τῆς ἐσπέρας Ἐντιμολογιώτατον Καθηγητὴν Εὐάγγελον Χρυσόν, ὀφφικιάλιον τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τὰ μέλη τῆς πλαισιούσης καλλιτεχνικῶς τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην Χορωδίας τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πατρικῶς προτρεπόμεθα πάντας ὑμᾶς ὅπως συνεχίζητε μνημονεύοντες νοερῶς τὴν ἱερὰν ἀλυσίδα τῶν ἀμετρήτων ἁγίων καὶ ἡρωϊκῶν μορφῶν, αἵτινες διαχρονικῶς ἐλάμπρυναν, διὰ τῆς πολυμόρφου καὶ θυσιαστικῆς προσφορᾶς των, τὸ ἐκκλησιαστικὸν στερέωμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νῦν δὲ εὐρίσκονται ἐν χειρὶ Θεοῦ, εὐχόμεναι ἀσφαλῶς

Χαιρετισμός εκ μέρους του Δ.Σ. της Οικουμενικής Ομποσπονδίας Κωνσταντινουπολιτών αναγνωσθείσα από τον Πρόεδρο του Δ.Σ. Καθ.Νικόλαο Ουζούνογλου

ς Δ.Σ αποφασίσαμε σε συνεννόηση με τον Σύνδεσμο Υποστήριξης Ρω-μαϊκών Κοινοτικών Ιδρυμάτων (ΣΥΡΚΙ) φέτος να οργανωθούν εκδηλώσεις για την 25ετία Πατριαρχίας της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού μας Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της Οικ.Ομ.Κω το σκεπτικό της οργάνωσης υπήρξε αυτή που αντικατοπτρίζεται στον τίτλο της διάλεξης του ελλογιμότατου καθηγητή Ευαγγέλου Χρυσού, δηλαδή τι αντιπροσωπεύει η Οικουμενικότητα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και πως αυτή υπηρετήθηκε σε μέγιστο βαθμό από τον Οικουμενικό μας Πατριάρχη κ.κ Βαρθολομαίο Α΄ . Επιπλέον με την οργάνωση αυτή θέλουμε να εκφράσουμε την αφοσίωση και ευγνωμοσύνη μας προς την Α.Θ.Π για όσα έχει κάνει αλλά και θα κάνει για πολλά χρόνια ακόμη για την Ορθοδοξία, για το Γένος και την Ανάστασή του αλλά και για όλη την ανθρωπότητα που πρέπει να ζει σ' ένα φυσικό περιβάλλον, για την καταλαγή, την ειρήνη και το ζύπνημα της συνείδησης των ανθρώπων για να επικρατήσει το καλό. Όλες αυτές οι προσπάθειες έγιναν σε μια περίοδο που τελείωνε ο επονομαζόμενος ψυχρός πόλεμος και έχουμε ζήσει την απογοήτευση από τους κραταιούς της γης, που αντί της αναμενόμενης ειρήνης, βιώνουμε πολλαπλές θερμές συγκρούσεις. Όπως έχουν κάνει σ' όλη την μακράν τους ιστορία όλοι οι Οικουμενικοί Πατριάρχες, στα 25 χρόνια της Πατριαρχίας η Α.Θ.Π. έχει κάνει τα πάντα για να επικρατήσει η καταλαγή και η συνεννόηση. Όλα αυτά είναι οι αιτίες που εκφράζουμε την ευγνωμοσύνη μας και όλοι μαζί υψώνουμε την φωνή μας με τις ευχές μας: ΕΤΗ ΠΟΛΛΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΕ ΠΑΤΕΡ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΑ.

«Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος και η ιστορική εμπειρία του Οικουμενικού Πατριαρχείου»

Διάλεξη του ομότιμου καθηγητή
Ευάγγελου Χρυσού
Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Γνήθημεν σήμερα ομοθυμαδόν για να εορτάσουμε την εικοστή πέμπτη επέτειο από την άνοδο του Πατριάρχου Βαρθολομαίου στον Οικουμενικό Θρόνο. Η εορταστική αυτή επέτειος μάς ωθεί να συνειδητοποιήσουμε το σημαντικό γεγονός ότι είναι ήδη μια πατριαρχία ιδιαίτερα μακράς διάρκειας, - μελέτησα τον κατάλογο των 270 πατριαρχών και διαπίστωσα ότι η πατριαρχία του Παναγιωτάτου είναι ήδη η τρίτη μεγαλύτερης διάρκειας μετά από αυτήν του πατριάρχη Σεργίου, που πατριάρχευσε από το 610 ως το 638 και του Νικολάου Γ' Γραμματικού, που πατριάρχευσε από το 1084 ως το 1111! - Είναι όμως και μια πατριαρχία εξαιρετικά επιτυχής και εν πολλοίς ευτυχής. Στις ιστορικές δέλτους του σεπτού Θρόνου θα καταχωρισθεί ως εποχή συνετούς, συνεπούς, σοφής και ευδαίμονος διακυβέρνησης της Εκκλησίας μας, από ηγέτη πιστό και ευλαβή προς την παράδοση, αλλά και θαρραλέο και πρόθυμο για προσεκτικά ανοίγματα στον σύγχρονο κόσμο, τον θρησκευτικό, τον πνευματικό, τον πολιτικό, αλλά και τον κόσμο της φύσεως και της ζωής. «Βαρθολομαίου του Οικουμενικού Πατριάρχου πολλά τα έτη»!

Έχουν ήδη εκδοθεί πολλά βιβλία και άπειρα άλλα δημοσιεύματα, που αναδεικνύουν την προσωπικότητα και το έργο του Παναγιωτάτου και σε περισσότερα από τριάντα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ανά τον κόσμο έχει εξαρθεί και καταγραφεί η πνευματικότητά του και η πληθωρική, ακάματη δραστηριότητά του μέσα από λόγους επαινετικούς, ακόμη και με επιγράμματα με την ευκαιρία απονομής εις αυτόν ακαδημαϊκών και άλλων τιμητικών τίτλων. Πρόσφατα βρέθηκε επί μήνες στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος με πλήθος διθυραμβικών σχολίων για το ιστορικό επίτευγμα της συγκλήσεως και επιτυχούς προεδρίας της Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Για τον λόγον αυτόν η σημερινή ομιλία, αν και είναι αφιερωμένη σε αυτόν, δεν θα αποτελέσει αναδρομή στον κήπο των αρετών του και των καρπών του έργου του. Δεν θα σας μιλήσω λοιπόν για την πατρίδα του την Ίμβρο, για τους γονείς του, για τις σπουδές του στη Χάλκη και στην Ευρώπη, για τα δημοσιεύματά του, για τη διακονία του στο Πατριαρχείο, αλλά ούτε και για την λαμπρά εικοσιπενταετή πατριαρχία του, το εκπληκτικό έργο του, που εκτιμήθηκε παγκοσμί-

ως και έγινε ανά την υφήλιο γνωστός με τον χαρακτηρισμό «ο πράσινος πατριάρχης», ούτε για την περιβλεπτή θέση που επαξίως κατέκτησε στο παγκόσμιο στερέωμα προσωπικοτήτων κύρους, όπως δείχνουν οι έρευνες για την επιρροή των σημαντικότερων ανθρώπων του πλανήτη. Ούτε όμως θα προσπαθήσω να συνθέσω σε μια λογική ενότητα τις ιδέες, τις θεολογικές απόψεις, τα βασικά «πιστεύω» του Πατριάρχη μας, όπως έχουν αυτά καταγραφεί στις άπειρες ομιλίες και τα κηρύγματά του. Για μια τέτοια σύνθεση θα ήταν άλλωστε άλλοι αρμοδιότεροι εμού. Ως ιστορικός, που αποστολή του έχει να μελετά το ιστορικό παρελθόν και να το ερμηνεύει κατά δύναμιν, προτείνω με την αποψινή ευκαιρία να καταγράψουμε και να αναλύσουμε εν συντομία κάποιες διαχρονικά κεντρικές αρχές και επιλογές του Οικουμενικού Πατριαρχείου, των οποίων η σημασία είναι και σήμερα καθοριστική και απαραίτητη κατ' ανάγκην το πλαίσιο ιστορικής εμπειρίας μέσα στο οποίο ενεργεί το Πατριαρχείο μας και ο άξιος ηγέτης του.

Όταν εξελέγη, τη Δευτέρα Νοεμβρίου 1991, ο πατριάρχης προέβη στην ακόλουθη δήλωση: «Παρα-

λαμβάνομεν... τὸν σταυρὸν Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου εἰς συνέχισιν τῆς ἀνόδου εἰς τὸν κρανίου τόπον, εἰς συσταύρωσιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ καὶ τῇ Αὐτοῦ συστρατευομένῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς συντήρησιν τοῦ φωτὸς τῆς Ἀναστάσεως». Ο Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀνῆλθε λοιπὸν στὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο με ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας αὐτῆς σε ὅλη τὴν τραγικότητά της. Ἡ ἐπίκληση τοῦ «σταυροῦ τοῦ Ἁγίου

Ἀνδρέου», ἡ ἀναφορά στὸν «κρανίου τόπον» καὶ ἡ ἀναγωγή στη «σταύρωση» ὡς τὸν ὁδοδείκτη τῆς ἀρχόμενης πατριαρχίας περιγράφουν τὴ συναισθησι-ση τοῦ ἱστορικοῦ βάρους ποῦ ἀναλάμβανε καὶ τὰ συναισθημάτα του γιὰ τὴ διακονία του ὡς Πατρι-άρχη. Ὅ,τι ἀκολουθεῖ ἀς ἐκληφθεῖ ὡς ἓνα ἱστορι-κὸ σχόλιο στὴν προγραμματικὴ ὅσο καὶ προφητικὴ αὐτὴ ἀναφορά.

Τὸ σπουδαιότερο, τὸ κορυφαῖο, θὰ ἔλεγα, ζήτημα ποῦ ἀντιμετώπισαν οἱ ἀρχιεπίσκοποι Κωνσταντι-νουπόλεως ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πατριαρχείου μέ-χρι σήμερα εἶναι ἡ διαχείριση τῆς πρωτοκαθεδρί-ας τοῦ Θρόνου στὴν Ἐκκλησία τῆς Ανατολῆς. Ὡς γνωστὸν, με ψήφισμα τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνό-δου τῆς Χαλκηδόνας τὸ 451 ἀναγνωρίστηκαν στὸν ἐπίσκοπο τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης ἴσα «πρεσβεία τιμῆς» με αὐτά τοῦ πάπα Ῥώμης, με συνέπεια νὰ ἀνέλθει στὴ δευτέρη θέση στὴν χο-ρεία ὅλων τῶν προκαθημένων ἱεραρχῶν καὶ στὴν κορυφὴ μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ανατολῆς. Ὡς πρακτικὴ συνέπεια τῶν «πρεσβείων» αὐτῶν ἀνα-γνωρίστηκε ἡ δικαιοδοσία του ὡς ἐπισκόπου Κων-σταντινουπόλεως νὰ χειροτονεῖ τοὺς μητροπολίτες τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων, δηλαδὴ καὶ τοὺς ἐπισκόπους ποῦ υπηρετοῦσαν τὴν Ἐκκλησία ἐκτὸς τῶν συνόρων τῆς Αυτοκρατορίας. Ἡ ἐκτόξευση αὐ-τῆ στὴν κορυφὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας τῆς Ανατολῆς στηρίχθηκε στὸ γεγονός ὅτι ἡ Κωνστα-ντινούπολη εἶχε ἀναγνωρισθεῖ ὡς Νέα Ῥώμη, γιὰτὶ εἶχε ἤδη ἀναλάβει δυναμικὰ τὸν ρόλο τῆς βασιλεύ-

ουσας, τῆς πρωτεύουσας τῆς Αυτοκρατορίας. Ἐτσι ἡ ἀπόφαση τοῦ 451 διαπιστώνει καὶ διακηρύσσει με σαφήνεια ὅτι «καὶ ἡμεῖς ὀρίζομεν τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης».

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀπόφασης αὐτῆς, δηλαδὴ τοῦ 28ου κανόνος τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας, καὶ ὁ τρόπος ποῦ ἰσχύσε ἀλλὰ καὶ ποῦ καταπολεμή-

θηκε ἀνά τοὺς αἰῶνες καὶ πάντως σχολιάστη-κε παντοιοτρόπως εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρου-σα, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνα-τὸν νὰ μας ἀπασχολήσῃ περαιτέρω ἀπόψε. Πε-ριορίζομαι νὰ ἀναφέρω μόνον ὅ,τι εἶναι ἐντελῶς ἀπαραίτητο γιὰ τὴν κα-λύτερη κατανόηση τοῦ θέματος.

Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι ἐξαρχῆς ἡ ἐφαρμο-γὴ στὴν πράξη τῆς ἀπό-φασης τοῦ 451 δὲν ἦταν καθόλου ευχερῆς. Ἄλ-λωστε ἡ ἀπόφαση αὐτὴ ἐλήφθη μεν ὁμόφωνα ἀπὸ τοὺς παρόντες πα-

τέρες τῆς Συνόδου, ἀπουσίαζαν ὡστόσο συνειδη-τά καὶ δὲν τὴν υπέγραψαν οἱ ἐπίσκοποι ποῦ ἐκπρο-σωποῦσαν στὴν σύνοδο τὸν πάπα Ῥώμης, ὁ ὁποῖος καὶ ἐκτοτε ἀρνήθηκε νὰ ἀναγνωρίσει τὴν κανονι-κὴ ἰσχύ τῆς ἀποφάσεως. Ἦταν λοιπὸν μιὰ ἐπίσημη

συνοδικὴ ἀπόφαση καὶ κατὰ τοῦτο ἀδιαμφισβήτη-τη στὴν Ανατολή, ἀλλὰ ὄχι ὁμως καὶ στὴ Δύση. Ἡ Ῥώμη - με συνέπεια, ἀν καὶ τελείως ἀνιστόρητα - συνέδεε τὰ πρεσβεία τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης ὄχι με τὸ ἀναμφισβήτητο κύρος τῆς ὡς πρωτεύουσας τῆς Ῥωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας, ἀλλὰ ἐπέμενε νὰ τὰ

στηρίζει στο γεγονός ότι - κατά την παράδοση - την Εκκλησία της Ρώμης την ίδρυσε ο απόστολος Πέτρος, ο κορυφαίος των Αποστόλων. Κατά συνέπεια η Ρώμη έδινε στην έννοια των τιμητικών πρεσβείων το νόημα πραγματικού πρωτείου και διεκδικούσε εξουσία εφ' όλης της Εκκλησίας από τη θέση αυτή στην κορυφή της πυραμίδας της ιεραρχίας. Με τη μακρά εμπειρία της αυτοκρατορικής εξουσίας, που λειτουργούσε ως το δεδομένο σχήμα και για την εκκλησιαστική, στην κορυφή δεν υπήρχε θέση για δύο ισότιμους. Επομένως ήταν για τη Ρώμη αδιανόητη η ιδέα των ίσων πρώτων πρεσβείων. Η με έμφαση επίκληση της παράδοσης ότι την Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως την ίδρυσε ο απόστολος Ανδρέας, που κατά την αφήγηση της Αγίας Γραφής ήταν και ο πρωτόκλητος, δηλαδή τον κάλεσε ο Χριστός να τον ακολουθήσει πριν ακόμη καλέσει τον Πέτρο, δεν ήταν αρκετή για να μετριασθεί η αξίωση της Ρώμης για δικαιοδοσία εφ' όλης της Εκκλησίας. Για τον λόγο αυτόν ο επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης ήδη από την ανάληψη του νέου ρόλου του είχε να αντιμετωπίσει την αμφισβήτηση της Δύσης ως ένα διαρκές εμπόδιο ανάσχεσης του ποιμαντικού του ρόλου.

Στην ουσία, όπως γνωρίζουμε, η κατάσταση αυτή δεν έχει αλλάξει ως σήμερα. Θα προσέξατε ίσως στο πρώτο διάγγελμα του Πατριάρχου Βαρθολο-

μαίου άμα τη εκλογή του, που μνημόνευσα, ότι αναφέρθηκε στον «σταυρόν Ανδρέου του Πρωτοκλήτου εις συνέχισιν τής ανόδου εις τὸν κρανίου τόπον». Η επίκληση του πρωτοκλήτου Ανδρέου στην πρόταση αυτή εκφράζει την επίγνωση του νέου πατριάρχου ότι καλείτο τη στιγμή εκείνη να σηκώσει στους ώμους του τον σταυρό ως διάδοχος του πρωτοκλήτου και θεωρούσε προγραμματικά ως φυσική δέσμευσή του να διαφυλάξει την προνομιακή θέση στην οποία είχε βρεθεί η επισκοπή του παλαιόθεν. Η σταθερά φιλική διάθεση του πατριάρχη Βαρθολομαίου, όπως και των προκατόχων του προς τον εκάστοτε πάπα Ρώμης, τον οποίο αναγνωρίζει και σέβεται ως τον αρχηγό της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και φυσικά ως τον πρώτον τῆ τάξει στην οψέποτε ενωμένη Εκκλησία, η διάθεση αυτή στις μέρες μας δυστυχώς λειοδορήθηκε από κάποιους ζηλωτές στην Ελλάδα και την Κύπρο ως ανάρμο-

στος οικουμενισμός, ενώ πηγάζει από την εμπειρία των ιστορικών σχέσεων, από την μακρά φιλάδελφη παράδοση της ελληνικής Ορθοδοξίας, στην οποία ο Βαρθολομαίος έμεινε πιστός, όπως γνωρίζουμε, κατά την εικοσιπενταετή θητεία του, χωρίς όμως επ' ουδενί να διακινδυνεύσει εκκλησιολογικές παρεκκλίσεις. Υπερασπίζεται τα θέσμιμα, αφοσιωμένος στη διατήρηση της πρώτης ευθύνης, που φέρει ο παλαίφατος Οικουμενικός Θρόνος στο όνομα της

Ορθοδοξίας χωρίς περιττούς εωσφορικούς ηγεμονισμούς.

Είναι λοιπόν προφανές, ότι η διένεξη μεταξύ Ρώμης και Νέας Ρώμης για το περιεχόμενο της έννοιας των 'πρεσβείων τιμής', που από απλή τιμητική προσηγορία στο όνομα του ένδοξου παρελθόντος κατέληξε στη Δύση να λειτουργήσει ως το θεμέλιο πραγματικής δικαιοδοσίας, οδήγησε σε έναν συγκρουσιακό μετεωρισμό: από τη μια το οικοδόμημα με πρώτο και δεύτερο εντός της πενταρχίας των παλαίφατων Πατριαρχείων (δηλαδή Ρώμης, Κων-

σταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων), που αναγνωρίστηκε στην Ανατολή ως η σταθερή δομή της εκκλησιαστικής εξουσίας, και από την άλλη το παπικό πρωτείο ως βάση για το μοναρχικό σύστημα διοίκησης της όλης Εκκλησίας, που επέβαλε – ή μάλλον επιχειρούσε διαρκώς να επιβάλει – η Ρώμη. Ο μετεωρισμός αυτός πέρασε από πολλές φάσεις που κατέληξαν σε προσωρινά ή διαρκέστερα σχίσματα. Σε όλες αυτές τις καταστάσεις ο θρόνος της Νέας Ρώμης έπρεπε πάντοτε να προστατεύει ευλαβώς την κληροδοτηθείσα μερίμνα για την Εκκλησία της Ανατολής και την Ορθοδοξία, άλλοτε από θέση ισχύος, όταν μπορούσε να υπολογίσει στην προστασία του κρατικού βυζαντινού κράτους σε εποχές που η παλαιά Ρώμη βρισκόταν εκτεθειμένη σε πολλαπλούς κινδύνους, και άλλοτε από θέση ένδειας, όταν βρισκόταν στο έλεος ανίσχυρης πολιτικής εξουσίας ή και ξένης αλλόπιστης κυριαρχίας, ενώ η παλαιά Ρώμη ήταν τότε πανίσχυρη κυρίαρχος του πολιτικού παιχνιδιού στη Δύση.

Την πληρότητα της αποστολής και του χρέους του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως εκφράζει ο τίτλος «οικουμενικός». Ήδη από τον 7^ο αιώνα ο τίτλος αυτός αποτέλεσε πέτρα σκανδάλης για τη Ρώμη, ακόμη και για λόγιους και ευσεβείς πάπες, που

όμως δεν μπορούσαν να συμβιβασθούν με το πραγματικό νόημά του, και του έδιναν - από άγνοια ή από καχυποψία - κοσμολογικό και κυριαρχικό περιεχόμενο, που δεν είχε ποτέ. Δεν θα επεκταθώ στο θέμα αυτό ελλείψει χρόνου. Περιορίζομαι να αναφέρω ότι ο αείμνηστος καθηγητής Gilbert Dagron, αναφερόμενος στην οικουμενικότητα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, είχε σημειώσει ότι «δεν είναι η γεωγραφική έκταση μιας αυτοκρατορίας που της επιτρέπει να διεκδικήσει την οικουμενικότητα, αλλά κυρίως η ικανότητά της να συνενώνει και να

συντηρεί υπό κοινή πολιτική λειτουργία περιοχές που τις χωρίζει η γεωγραφία». Αυτό είναι το μυστικό της οικουμενικότητας και του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης. Να ενώνει λειτουργικά και συνεκτικά τις Ορθόδοξες Εκκλησίες.

Ο 28ος κανόνας της συνόδου της Χαλκηδόνος περιείχε, όπως είδαμε, και την περίφημη διάτα-

ξη για «τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων», που βέβαια αναφερόταν στις λίγες επισκοπές που ήδη υπήρχαν, ή σε αυτές που θα ιδρύονταν αργότερα, εκτός των συνόρων της βυζαντινής επικράτειας, κυρίως βορείως του Δουνάβηως και ανατολικά του Ευξείνου Πόντου. Οι επισκοπές αυτές από τη φύση τους βρισκόνταν σε διαρκή εθνοφυλετική και πολιτική μετεξέλιξη λόγω των διαρκών μεταναστεύσεων των λαών και λειτουργούσαν συχνά υπό έμμεση, αν και διακριτική εποπτεία μέσω των διπλωματικών υπηρεσιών, αλλά εκτός του άμεσου κρατικού και πολιτικού ελέγχου της Κωνσταντινουπόλεως. Ζητούσαν

λοιπόν την διαρκή ποιμαντική μέριμνα εκ μέρους του Πατριάρχου, την οργάνωση της ιεραποστολής, την εκπαίδευση των κληρικών, ενίοτε και τη δημιουργία ακόμη και αλφαβήτου ώστε να μεταφραστούν στη γλώσσα τους το Ευαγγέλιο, τα λειτουργικά κείμενα και οι εκκλησιαστικοί κανόνες, όπως

λου και ορισμένες από αυτές εκμεταλλεύτηκαν την πολιτική συγκυρία και επέβαλαν την ανύψωσή τους σε Πατριαρχεία. Κατά τη μακρά περίοδο που διήρκεσε η μετεξέλιξη αυτή οι σχέσεις με την Κωνσταντινούπολη πέρασαν από διάφορα στάδια, όχι πάντοτε φιλικά.

Στην πρώτη φάση κυριαρχούσε ο θαυμασμός προς ό,τι αντιπροσώπευε η Κωνσταντινούπολη και ό,τι προερχόταν

έγινε με την εφεύρεση της κυριλλικής αλφαβήτου για τους νεοφώτιστους Σλάβους -Έργο ανυπέβλητης ευθύνης, αλλά και μεγαλοσύνης! Πέραν αυτού χρειάζονταν υλικοτεχνική και οικονομική υποδομή, όπως και τη φροντίδα της Κωνσταντινούπολης για τη λειτουργική ζωή με την ανέγερση και διακόσμηση ναών, προμήθεια αμφίων και λειτουργικών σκευών. Αναγκαστικά η μέριμνα αυτή του Πατριαρχείου επιτελείτο σε διαρκή συνεργασία με τις αυτοκρατορικές υπηρεσίες, οι οποίες άλλωστε επιχορηγούσαν το ιεραποστολικό έργο, αλλά βέβαια απέβλεπαν παράλληλα και στην καλώς νοούμενη εξυπηρέτηση των ευρύτερων πολιτικών στόχων του κράτους.

Το δίκτυο σχέσεων που δημιούργησαν οι ιεραποστολικές πρωτοβουλίες το ονόμασε ο αείμνηστος

Dimitri Obolensky 'Βυζαντινή Κοινοπολιτεία', ως μια μεγάλη άτυπη πολιτειακή ένωση των ορθόδοξων λαών με επίκεντρο την Κωνσταντινούπολη και με συμβολικό της κέντρο την Αγία Σοφία. Πέραν της κορυφαίας θέσης που κατείχε στο οικοδόμημα αυτό ο Αυτοκράτορας, ο Οικουμενικός Πατριάρχης ήταν ο ευλογών τους λαούς αυτούς μέσα από την τέλεση των ιερών μυστηρίων, της εκλογής

και χειροτονίας των επισκόπων και της βάπτισης των ηγεμόνων και των τέκνων τους. Αργότερα, πολλές από τις Εκκλησίες αυτές, όπως της Βουλγαρίας, της Ρωσίας ή της Γεωργίας, αυτονομήθηκαν διοικητικά στο πλαίσιο του θεσμού του Αυτοκεφά-

από το Carigrad, όπως ονόμαζαν οι Σλάβοι τη Βασιλεύουσα Πόλη, όπου ακτινοβολούσε το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Έχουν διασωθεί περιγραφές από προσκυνηματικές επισκέψεις στην Κωνσταντινούπολη από χριστιανούς των χωρών αυτών, που καταγράφουν τη μαγεία που αισθάνονταν οι προσκυνητές, όταν επισκέπτονταν τη βασιλεύουσα.

Στη δεύτερη φάση εκδηλώθηκε η διάθεση των νέων ορθόδοξων λαών να μιμηθούν την Κωνσταντινούπολη τόσο στο θεολογικό πεδίο, όσο και στο πρακτικό. Αυτό φαίνεται καθαρά από την αίγλη και τη γοητεία που ασκούσε ο ναός της του Θεού Σοφίας σε όλους τους λαούς της Χριστιανοσύνης. Ήταν και αναγνωριζόταν ως το εντυπωσιακότερο αρχιτεκτόνημα του Μεσαίωνα, με τη μοναδική του αρχιτεκτονική σύνθεση, τον ανυπέβλητο πλούτο

αλλά και την ποιότητα των ψηφιδωτών του, τον καθοριστικό ρόλο που ασκούσε στην ανάπτυξη του τυπικού, των λειτουργικών ακολουθιών, της υμνολογίας, του συναξαρίου και της ψαλτικής τέχνης, αλλά και ως ο κεντρικός τόπος σημαντικών θρη-

σκευτικών αλλά και πολιτικών εκδηλώσεων, όπως η στέψις των βασιλέων. Έτσι η Αγία Σοφία ήταν επί αιώνες η απόλυτη πραγματική όσο και συμβολική εστία, ο κατεξοχήν ιερός τόπος της Ορθοδοξίας. Σε όλα τα αναδυόμενα κράτη στον Βορρά και στη Δύση, αλλά και στην Ανατολή, τα μεγάλα καθεδρικά ευκτήρια οικοδομήματα ήταν αφιερωμένα στην Αγία Σοφία, αντικατοπτρίζοντας διαχρονικά την πραγματικότητα της ανάγκης της μίμησης από όλους τους άλλους. Όπως τις έχει καταγράψει ο Δημήτρης Τριανταφυλλόπουλος, σε όχι λιγότερες από είκοσι πρωτεύουσες εντοπίζονται καθεδρικοί ναοί προς τιμήν της Αγίας Σοφίας, οι οποίοι υπηρετούσαν αυτήν τη διάθεση της νομιμοποίησής τους δια της μίμησης της Αγίας Σοφίας. Οι ναοί αυτοί απέβλεπαν, ως ομώνυμοι, στην λειτουργική μέθεξη και ταύτιση με το κάλλος και την υποδειγματική ιεροπρέπεια της Αγίας Σοφίας. Εξάλλου και μουσουλμανικά τεμένη, που χτίστηκαν από τους Σουλτάνους στην Πόλη επί τουρκοκρατίας, την Αγία Σοφία μιμήθηκαν ως προς την αρχιτεκτονική τους. Και σήμερα ο επισκέπτης της Πόλης έχει την εντύπωση ότι είναι γεμάτη με μικρότερες ή μεγαλύτερες 'Αγιασοφίες'. Αυτήν την ταύτιση είχε ασφαλώς κατά νουν ο πατριάρχης μας, όταν πρόσφατα, κατά την περίοδο του Ραμαζανίου, μετά την προκλητική ανάγνωση περικοπών του Κο-

ρανίου μέσα από την Αγία Σοφία, που υποτίθεται ότι λειτουργεί τώρα ως Μουσείο, προέβη στην γενναία όσο και προσεκτική δήλωση ότι «ο σεβασμός στην πίστη και τους ιερούς χώρους των θρησκειών πρέπει να είναι αμοιβαίος και μάλιστα για μνημεία ως την Αγία Σοφία, τα οποία έβαλαν την σφραγίδα

τους όχι μόνον εις την αρχιτεκτονικήν της Χριστιανικής Εκκλησίας δια μέσου των αιώνων, αλλά και εις την ιστορίαν και εις την αυτοσυνειδησίαν ενός ολοκλήρου λαού, του ιδιού μας λαού». Ήταν μια θαρραλέα δήλωση ενός άξιου ηγέτη. Στην τρίτη φάση κυριάρχησε η φιλοδοξία να ανταγωνισθούν την Κωνσταντινούπολη, να διεκδικήσουν το δικό της μεγαλείο, ει δυνατόν να την υποσκελίσουν, όπως συνέβη στην περίπτωση της Ρωσίας. Έτσι ενώ το Κίεβο ως πρώτη πρωτεύουσα των

Ρώσων εντάχθηκε στη δεύτερη φάση, δηλαδή της ταύτισης και της μίμησης, η Μόσχα αγωνίσθηκε να επιβληθεί στο πλαίσιο της τρίτης φάσης, δηλαδή της άμιλλας και του ανταγωνισμού. Ανοικτός ήταν πλέον ο δρόμος, όταν θα βοηθούσαν οι συγκυρίες, να προχωρήσει και στην τέταρτη, τη μοιραία φάση, δηλαδή να απαιτήσει να υποκαταστήσει η Μόσχα ή και να αντικαταστήσει την Κωνσταντινούπολη στην κορυφαία θέση εντός της οικουμενικής Ορθοδοξίας. Αυτό επιχειρήθηκε όταν πια η Μόσχα αναδείχθηκε σε πρωτεύουσα της Ρωσίας και καλλι-

εργούσε συνείδηση αυτοκρατορική. Στις αρχές του δέκατου έκτου αιώνα σε κύκλους μοναστικούς κυκλοφορούσε η πρόβλεψη - εν είδει αποκαλυπτικής προφητείας - ότι «όλα τα χριστιανικά βασίλεια θα φτάσουν μια ημέρα σε ένα τέλος και θα ενωθούν στο ένα και μοναδικό βασίλειο του δικού μας ηγεμόνα, δηλαδή το ρωσικό βασίλειο... Έπεσε η μία, η

την πιθανότητα να διακηρύξουν την εγκαθίδρυση μιας «Τρίτης Ρώμης». Αρχικά προσέφεραν στον Ιερεμία μόνιμη εγκατάσταση στη Ρωσία, με έδρα την αρχαία πόλη του Βλάντιμιρ, η οποία κατ' αυτό τον τρόπο θα γινόταν το κέντρο του ορθόδοξου κόσμου. Η απόρριψη αυτής της προσφοράς από τον Ιερεμία οδήγησε στην αναζήτηση μιας εναλλακτικής λύσης: την ίδρυση ενός νέου πατριαρχείου στη Μόσχα!

Η πράξη υπογράφηκε από τον Ιερεμία εκόντα-άκοντα και επικυρώθηκε αργότερα από Συνόδους του 1590 και 1593 στην Κωνσταντινούπολη, όπου έλαβαν μέρος και οι άλλοι πατριάρχες και συνήνεσαν.

Η πράξη αυτή που οδήγησε στην ίδρυση του Πατριαρχείου Μόσχας ως του πρώτου εθνοφυλετικού Πατριαρχείου στην ιστορία της Εκκλησίας(!), στηρίχθηκε σε αμφιλεγόμενες εκκλησιολογικές αρχές και, όπως κρίνει ο καθηγητής Βλάσιος Φειδάς, «αποτελεί μίαν αθέτησιν ή και υπέρβασιν της καθιερωμένης παραδόσεως περί του αμεταβλήτου του θεσμού της πενταρχίας των πατριαρχών» και βέβαια ήταν απόρροια της έσχατης υλικής ένδειας στην οποία είχε περιέλθει το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Για να προχωρήσουν στην τελική φάση, τη διεκδίκηση της πρωτοκαθεδρίας, οι Ρώσοι έθεσαν σε εφαρμογή μια φανταστική δωρεά, εξίσου επινοημένη όπως και η περίφημη «Κωνσταντινεια Δωρεά», ότι δήθεν «ό Μέγας Κωνσταντίνος έστειλε ένα λευκό ράσο στον Πάπα Ρώμης άγ. Σίλβεστρο (+335), σαν σύμβολο της ειδικής εξουσίας του στην Έκκλησία. Αργότερα ένας άλλος Πάπας τό επέστρεψε στην ΚΠολη, από όπου δήθεν ό Πατριάρχης Φιλόθεος Κόκκινος τό παραχώρησε στον Άρχιεπίσκοπο Νόβγκοροντ Βασίλειο, τόν 14ο αϊ. και εκείνος τό χάρισε στον Πατριάρχη Μόσχας: είναι το περίφημο λευκό επανωκαλύμμαυχο των ρώσων επισκόπων». Αυτό συμβολίζει και σήμερα το

πρώτη Ρώμη και η άλλη, η Δευτέρα Ρώμη, αλλά η τρίτη Ρώμη κρατάει ακόμη, και μια τέταρτη δεν θα υπάρξει».

Βέβαια σε επίπεδο πολιτικό, οι προφητείες αυτές βρήκαν στην πράξη πολύ μικρή ανταπόκριση, γιατί οι Μοσχοβίτες ηγεμόνες είχαν ήδη εισέλθει στη διαδικασία της οικοδόμησης μιας εθνικής Αυτοκρατορίας, διαπνεόμενοι ευρύτατα από πρότυπα και ιδέες της Δυτικής Αναγέννησης, χωρίς να δίνουν πλέον μεγάλη προσοχή στις αποκαλυπτικές θεωρίες. Έτσι η θεωρία της «Τρίτης Ρώμης», ή εκείνη της *translatio imperii*, δηλαδή της μεταφοράς της αυτοκρατορικής έδρας από την Κωνσταντινούπολη στη Μόσχα, δεν είχε γίνει ποτέ αποδεκτή ως επίσημη κρατική θεωρία. Όμως οι φιλοδοξίες για την ανύψωση της Μόσχας σε Πατριαρχείο έλαβαν σημαντική έξαρση. Έτσι όταν λόγω ένδειας, δηλαδή μπροστά στην απελπιστική ανάγκη υλικής υποστήριξης, ο οικουμενικός πατριάρχης Ιερεμίας Β' ταξίδεψε το 1588 μέχρι τη Μόσχα, η παρουσία του εκεί ήταν για τις ρωσικές αρχές μια απρόσμενη ευκαιρία για να εξετάσουν

αυτή την κατάσταση. Η απρόσμενη ευκαιρία για να εξετάσουν

αυτή την κατάσταση. Η απρόσμενη ευκαιρία για να εξετάσουν

όνειρο απογαλακτισμού της εκκλησίας της Ρωσίας από την Μητέρα Εκκλησία.

Οι κατά καιρούς Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως καλούνταν πλέον να διαχειρισθούν με σύνεση τις ανθρώπινες αδυναμίες που γεννούσαν αυτούς τους θρύλους και τις υποκρυπτόμενες πολιτικές βλέψεις, και να ανέχονται ως ένα βαθμό και με φιλόανθρωπη επιείκεια τις πονηριές και τα παραστρατήματα των ρώσων αδελφών τους, χωρίς όμως να αμελήσουν ποτέ τη φρούρηση των προνομίων του Θρόνου τους, που τους κληροδότησε το ένδοξο παρελθόν, όχι βέβαια από εγωιστική διάθεση ηγεμονίας, όσο από την αίσθηση του χρέους μιας διαρκούς διακονίας από την τιμητική, ενίοτε όμως και μαρτυρική θέση του πρώτου μεταξύ ίσων.

Και στο θέμα αυτό ο πατριάρχης Βαρθολομαίος έχει αναδειχθεί σε μάστορα ανοχής και επιείκειας από τη μια και αδαμάντινης σταθερότητας από την άλλη. Οι πρόσφατες δυσκολίες που αντιμετώπισε κατά την Πανορθόδοξη Σύνοδο και κυρίως τα προσκόμματα που έθεσαν αυτοί που τελικά προτίμησαν να απουσιάσουν, αποδεικνύουν ότι η τέταρτη φάση των διεκδικήσεων, εις βάρος πλέον του Οικουμενικού Πατριαρχείου, δεν έχει εντελώς ξεπεραστεί. Ενδεικτική είναι η απαίτηση της Μόσχας να σκηνοθετηθεί η τάξη προκαθηδρίας στη σύνοδο κατά τέτοιον τρόπο, ώστε η εικόνα που θα μετέδιδαν οι κάμερες της τηλεοράσεως να αμβλύνει την - ωστόσο αδήριτη - ανάγκη της πρωτοκαθηδρίας, δηλαδή ο πρόεδρος της συνόδου να έχει στο οπτικό του πεδίο τους άλλους προκαθημένους. Δυστυχώς και δικοί μας ε-

ράρχες, ως μη έδει, έθεσαν και θέτουν ακόμη και μετά τη σύνοδο θέμα διαφοράς, λέει, μεταξύ της αρχής *Primus inter Pares* «πρώτος μεταξύ ίσων» και της παρεκκλίνουσας αρχής *Primus sine Paribus*, δηλαδή «πρώτος χωρίς ίσους», με επιχειρήματα που αντλούνται από το οπλοστάσιο της αμφισβήτησης του οικουμενικού ρόλου του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Ο 28ος κανόνας της συνόδου της Χαλκηδόνος, που επικύρωσε τη θέση του Πατριάρχου Νέας Ρώμης ως πρώτου στην Ανατολή, δεν περιείχε καμία αναφορά στις επαρχίες του Ανατολικού Ιλλυρικού, δηλαδή τις επαρχίες που σήμερα βρίσκονται εντός της επικρατείας των χωρών Βουλγαρίας, Αλβανίας, Σερβίας, πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και της Ελλάδος. Ήδη πριν από την επικύρωση της δικαιοδοσίας του πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως το 451, ο πάπας Ρώμης είχε αρχίσει να διεκδικεί την εκκλησιαστική δικαιοδοσία επί των επαρχιών

αυτών και το επιχειρούσε αυτό *ad hoc*, με δική του πρωτοβουλία, και χωρίς να το προβλέπουν διατάξεις της πολιτικού νόμου ή του κανονικού δικαίου, προβάλλοντας τον αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης ως τον επίσημο τοποτηρητή τους, ως τον βικάριο, για να ασκεί τη δικαιοδοσία του Ρώμης επί του Ιλλυρικού - ένα σχήμα που όμως ποτέ δεν αναγνωρίστηκε συνοδικώς στην Ανατολή ως κανονική δικαιοδοσία. Όταν καθιερώθηκε η αρχή της Πενταρχίας, που επέβαλε - με λίγες εξαιρέσεις - όλες οι εκκλησίες να ανήκουν σε κάποιο από τα πέντε Πατριαρχεία, γινόταν ενίοτε σιωπηρά ανεκτή η αξί-

ωση της Ρώμης επί του Ιλλυρικού, παρόλον ότι πολύ συχνά τα αναφυόμενα προβλήματα εύρισκαν ήδη τη λύση τους ad hoc από τον Αυτοκράτορα ή τον Οικουμενικό Πατριάρχη ή την ενδημούσα σύνοδο της Κωνσταντινουπόλεως. Έκτοτε οι επίσκοποι της Θεσσαλονίκης, της Κορίνθου, της Νικοπόλεως στην Ήπειρο ή των Αθηνών και άλλων πόλεων είχαν προσπαθήσει να δημιουργήσουν απόσταση ασφαλείας από την Κωνσταντινούπολη, όπως άλλωστε έκαναν και οι επίσκοποι Ραβέννας, Μεδιολάνων

και Συρακουσών έναντι του επισκόπου Ρώμης. Με άλλα λόγια, συχνά εμφανίζονταν περιπτώσεις παρέκκλισης από την πεπατημένη οδό και επομένως συχνά καλούνταν οι οικουμενικοί πατριάρχες να αντιμετωπίσουν απρόβλεπτες καταστάσεις. Όταν, πολύ αργότερα, ξέσπασε η έριδα μεταξύ Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως με την αξίωση του πάπα Νικολάου να ασκήσει δικαιοδοσία επί της εκκλησίας της Βουλγαρίας, που τότε εκχριστιανίστηκε, και ο

ηγεμόνας των Βουλγάρων Βόρις αμφιταλαντευόταν αν θα ζητούσε την πνευματική εξάρτηση από τη Ρώμη ή από την Κωνσταντινούπολη, ο πάπας Νικόλαος επικαλέστηκε μια συλλογή επιστολών, που δήθεν κατοχύρωνε τη δικαιοδοσία της Ρώμης επί του Ιλλυρικού, τη γνωστή ως «συλλογή της Θεσσαλονίκης» - collectio Thessalonicensis. Αλλά η έρευνα των πηγών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η

συλλογή αυτή ως σύνθεση είναι όψιμη, ενώ αρκετά τμήματα της συλλογής είναι αποτέλεσμα νοθείας. Δεν θα επεκταθώ στο ζήτημα αυτό. Περιορίζομαι να το πω με μεγαλύτερη σαφήνεια: Αν και υπήρξαν πολλές προσπάθειες παπικής παρέμβασης στο όνομα της παπικής εξουσίας και κάποιοι μητροπολίτες διεκδίκησαν υπερμητροπολιτική δικαιοδοσία ως φορείς των δήθεν εξουσιαστικών αυτών δικαιωμάτων, δεν υπήρξε αναγνωρισμένο «βικαριάτο της Θεσ-

σαλονίκης», όπως γράφεται συχνά.

Όταν κατελύθη η Βυζαντινή Αυτοκρατορία από τους σταυροφόρους το 1204 και ιδρύθηκε το λεγόμενο Δεσποτάτο της Ηπείρου με έδρα την Άρτα και αργότερα τη Θεσσαλονίκη επανήλθε το θέμα της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας των περιοχών που ανήκαν στο Δεσποτάτο. Με πολλή σύνεση οι οικουμενικοί Πατριάρχες διαχειρίστηκαν τη νέα αυτή αμφισβήτηση των προνομίων τους, η οποία άλλωστε θυμίζει τη νέα και μακρά περιπέτεια που υπέστη το

Πατριαρχείο μετά την Ελληνική Επανάσταση, όταν το 1833 η Εκκλησία της Ελλάδος απερίσκεπτα και ανιστόρητα ωθήθηκε από την πολιτική ηγεσία στη διάρρηξη των δεσμών της με τη Μητέρα Εκκλησία, ανακηρύσσοντας την αυτοκεφαλία της. Το 1850 το Οικουμενικό Πατριαρχείο συγχώρεσε το εκκλησιαστικό αυτό έγκλημα και γενναιόδωρα εκχώρησε επισήμως το αυτοκέφαλον στην Εκκλησία της Ελλάδος. Η μεγάλη σημασία του «Συνοδικού τόμου»

του 1850, τον οποίο καταπολέμησαν οι νεοέλληνες εθνοκεντρικοί υπό τον Θεόκλητο Φαρμακίδη, έγκειται στο ότι «ήνωσε τό έθνος μετά του Γένους», δηλαδή «τούς έλευθέρους Έλληνας μετά των υπό την όθωμανικήν δεσποτείαν όρθοδοξων χριστιανικών έθνών». Ιδεολογικό έρεισμα της θέσεως αυτής ήταν η ευρεία βυζαντινή αντίληψη για το Γένος, η ιδέα δηλαδή του οικουμενικού εθνισμού, με τον ορθόδοξο υπερεθνικό και υπερφυλετικό της

χαρακτήρα.

Είχαν όμως στο μεταξύ ανοίξει οι ασκοί του Αιόλου και άλλες Εκκλησίες των Βαλκανίων απαιτήσαν την ανεξαρτησία τους από το Οικουμενικόν Κέντρον. Είχε, βλέπετε, απλωθεί το μικρόβιο του εθνικισμού, οπότε οι εκκλησίες αισθάνονταν πλέον πρωτίστως ως εθνικές εκκλησίες: Εκκλησία της Ελλάδος, Πατριαρχείο Σερβίας, Πατριαρχείο Βουλγαρίας, Πατριαρχείο Ρουμανίας, Εκκλησία της Αλβα-

θόδοξη σύνοδο. Με μεγάλη ευαισθησία και κινήσεις προσεκτικές και ακριβείας έδωσε απάντηση ο Παναγιώτατος με καρτερικότητα αλλά και σταθερότητα: Απεφάνθη ότι το κανονικό καθεστώς που ισχύει για τις Νέες Χώρες από το 1928 δεν αλλάζει. Ενώπιον του νέου ιστορικού διλήμματος, που τέθηκε σε όλους τους λαούς κατά τον 19ο αιώνα, είτε της παραδοχής της εθνικής ταυτότητας, που ήταν ήδη τότε σε μεγάλη έξαρση, είτε της υπερε-

θνικής, της οικουμενικής αυτοσυνειδησίας της αποστολής του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, η Μήτηρ Εκκλησία συμπεριφέρθηκε με τρόπο ιδανικό. Όπως έγραφε το 1972 ο αοίδιμος μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος στο βιβλίο του «Τὸ Οικουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Εκκλησίᾳ», «τὸ <πατριαρχεῖον> κατόρθωσε κατὰ τρόπον μοναδικὸν καὶ ἄξιον ιστορικής ἀναγνωρίσεως νὰ συνδέσῃ ἄρμονικῶς ἀμφοτέρω, δηλαδή τὸ

ἔθνικὸν καὶ τὸ ὑπερεθνικὸν καὶ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τε τὸ καθήκον καὶ τὸ χρέος αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς περιστάσεις καὶ δὴ πάσης νέας, ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς, ἐκάστοτε ἐπιβαλλομένης ιστορικής αὐτοῦ ἐντολῆς. Οὐδέποτε δὲ εἰς τὰ μεγάλα ζητήματα ἐφάνη ἐπιλαθόμενον τῆς οἰκουμενικής αὐτοῦ ἀποστολῆς. Ὅλος ἀντιθέτως ἡ οἰκουμενική αὐτοῦ ἀποστο-

λή ἦτο ὁ κυρίαρχος παράγων τῶν πράξεων αὐτοῦ». Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς διαπιστώσεως αὐτῆς τὸ Πατριαρχεῖο συγκάλεσε τὸ 1870 Μεγάλῃ Τοπικῇ Σύνοδο, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὸν «ἔθνοφυλετισμόν», γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Μητροπολίτης Μάξιμος ἔγραφε ὅτι «ὄχι μόνον ἀποτελεῖ παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς ἀγάπης πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὸ κράτος, ἀλλὰ καὶ εἶναι πραγματικὸν ἐμπόδιον εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῆς ἐνότητος τῆς κατ' Ἀνατολὰς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». Πιο πρόσφατα ὁ καθηγητῆς

να καταδικάσουν μιὰ τέτοια μορφὴ ἀποκλίνουσα Ἐκκλησιολογία ὡς αἵρεση, κάτι που φανερώνει καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐκκλησιολογικῆς εὐαισθησίας που τοὺς διέπει. Ὡστόσο ἀπὸ τὴν Σύνοδο ἐκεῖνη καὶ ἐντεύθεν, ὅλες οἱ Ὁρθόδοξες Ἐθνικὲς Ἐκκλησίαι – πλὴν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας (!) – δὲν ἔχουν καταστατικά καὶ κανονικά νὰ ἐπιδείξουν τίποτε ἄλλο παρά μόνον ἐθνοφυλετικὴ Ἐκκλησιολογία... Καὶ ἐτσι σήμερα, ὅλοι συμπεριφέρονται ἐθνοφυλετικά, ἐνεργοῦν ἐθνοφυλετικά, ὀργανώνουν τὴν «ἐθνοεκκλησιαστικὴ τους διασπορά (sic) καὶ ὀργανώνονται ἐθνοφυλετικά...».

Πόσο σοβαρὸ ἐμπόδιο εἶναι ὁ ἐθνικισμὸς γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας ἀκόμη καὶ στὶς μέρες μας δείχνει ὁ μεγάλος ἀγώνας σὺννεσης, ἀνοχῆς καὶ καρτερίας που διεξάγει ὁ πατριάρχης Βαρθολομαῖος γιὰ νὰ πείσει τοὺς ἄλλους προκαθημένους νὰ ἀρθοῦν ὑπεράνω ἐθνικισμῶν. Μερικὲς φορὲς ἔχει κανεῖς τὴν ἐντύπωση, ὅτι στὸ ὕψος τοὺς δὲν στέκονται οὔτε κάποιοι Ἕλληγες ἐπίσκοποι

του Κανονικοῦ Δικαίου πατὴρ Γρηγόριος Παπαθωμάς διαπίστωσε εὐστόχως ὅτι «ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανούς, μόνον οἱ Ὁρθόδοξοι διέθεταν τὸ θεολογικὸ σθένος νὰ κινητοποιηθοῦν συνοδικά καὶ

που παρασύρονται σὲ ἐθνοφυλετικὲς κραυγές, καὶ ἐτσι δυσκολεύουν τὸ ἔργο τοῦ Πατριάρχου. Παραδείγματα περιττεύουν.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο εἶχε βέβαια τὴν μα-

κρά εμπειρία να ηγείται θεσμικά όλων των Ορθοδόξων λαών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μέσα στο σχήμα του «Ρουμ μιλλετί» και η υπερεθνική αυτή εξουσία επί των Χριστιανών υπηκόων του σουλτάνου αναγνωριζόταν στο πρόσωπο του κάθε Πατριάρχη ως εξουσία προσωπική. Στο νεοεκδοθέν βιβλίο της Μάχης και του Δημήτρη Αποστολόπουλου με κριτική έκδοση των Επισήμων Κειμένων του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατά την πρώτη πεντηκονταετία από την Άλωση, βρίσκουμε εντυπωσιακά έγγραφα, ήδη από το 1454, στα οποία ο πρώτος Πατριάρχης της Αιχμαλωσίας, ο Γεννάδιος Σχολάριος με επιμονή και σύνεση απαντά σε ερωτήσεις και δίνει λύσεις για ζητήματα που αφορούν π.χ. τη Μονή Σινά, ή την Εκκλησία της Σερβίας. Φυσικά δεν είχε εξουσία επ' αυτών, αλλά ηγεμόνευε λόγω του κύρους του Θρόνου του και της προσωπικής του σοφίας. Βέβαια οι πατριάρχες έζησαν συχνά το μαρτύριο να καλούνται να διοικούν με πραγματικά οικουμενική, υπερεθνική αμεροληψία και αντικειμενικότητα, μέσα στα στενά πλαίσια της αιχμαλωσίας, ενώ ως γνήσιοι Ρωμιοί αισθάνονταν φυσικά το χρέος να προστατεύουν το γένος των Ρωμαίων και να μεριμνούν και για την εθνική του διάσταση, την ελληνικότητα, ιδρύοντας σχολεία, καλλιεργώντας την ελληνική γλώσσα, θέτοντας σε λειτουργία τυπογραφεία, παρά την καχυποψία του κατακτητή και τη μισαλλοδοξία των Ιησουϊτών μοναχών που δρούσαν ως πράκτορες της Δυτικής Εκκλησίας, αλλά και των μισιοναρίων των προτεσταντικών ομολογιών. Δρούσαν οι πατριάρχες μέσα σε καταπιεστικά δεδομένα που καλλιεργούσαν οι πρέσβεις των καθολικών, αλλά και των προτεσταντικών κρατών της Ευρώπης. Αυτό το τιτάνιο έργο τους επιτελούσαν οι πατριάρχες μέσα σε ένα σφικτό, συχνά τυραννικό καθεστώς και με υπέρμετρες οικονομικές απαιτήσεις του οθωμανού κυριάρχου, όπως δείχνει η συχνή εναλλαγή πατριάρχων με βραχύτατη θητεία - αφού για την άνοδο στον Θρόνο καταβάλλονταν υποχρεωτικά υψηλά πεσκέσια. Στον δέκατο ένατο αιώνα η προσωπική εθνική ταύτιση των πατριαρχών με το ελληνικό έθνος, που ήταν αυτονόητη, απαιτούσε λεπτή ευαισθησία και επιδεξιότητα χειρισμών. Το προσωπικό

μαρτύριο του πατριάρχου Γρηγορίου του Ε', όταν κηρύχθηκε η Ελληνική Επανάσταση το 1821, δείχνει την τραγικότητα των στιγμών εκείνων σε όλη τη δραματικότητά τους. Ο Γρηγόριος Ε' απαγονήστηκε, όπως γνωρίζετε, ως τιμωρία για την Επανάσταση των συμπατριωτών του στον Μοριά. Οι ρωμιοί πατριάρχες αντιμετώπισαν συχνά την εχθρικότητα των τουρκικών αρχών, ως εχθροί του τουρκισμού, ενώ παράλληλα καταγγέλλονται συχνά ως προδότες του έθνους των Ελλήνων από Έλληνες υπερ-πατριώτες. Η εμπειρία της πραγματικότητας

αυτής οδήγησε τον πατριάρχη μας κατά την άνοδο στο Θρόνο να πει, όπως είδαμε, ότι «παραλαμβάνομεν... τὸν σταυρὸν Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου εἰς συνέχισιν τῆς ἀνόδου εἰς τὸν κρανίου τόπον, εἰς συσταύρωσιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ καὶ τῇ Αὐτοῦ συστρατευομένη Ἐκκλησία εἰς συντήρησιν τοῦ φωτὸς τῆς Ἀναστάσεως».

Το περασμένο Σάββατο κατά την ενθρόνιση του νέου μητροπολίτου Σμύρνης, που ήταν αναμφίβολα μια ιστορική πρωτοβουλία του πατριάρχη, ο παναγιώτατος εἶπε: «Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠσθάνθη πολυλάκις τοὺς ἥλους καὶ τὴν λόγῃν τοῦ μαρτυρίου διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν Ἐπαρχιῶν αὐτῆς καὶ τὸν ἀφανισμόν τοῦ ποιμνίου τῆς, ἔνεκα ἱστορικῶν καὶ ἄλλων συγκυριῶν, οὐδέποτε ὅμως ἀπεμπόλησε τὰ κανονικὰ δικαιώματά τῆς,

συνεχίζουσα τὴν ἐκλογὴν καὶ χειροτονίαν Ἀρχιερέων εἰς τὰς ἀπορφανισθείσας Ἐπαρχίας. Οὐχὶ ὡς πρᾶξιν ἐθμικὴν διὰ νὰ διατηροῦνται δίκην μουσειακοῦ ἐκθέματος καὶ τεταριχευμένου πτώματος τίτλοι ἄνευ περιεχομένου καὶ οὐσίας, ὡς λέγουν τινές, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λησμονοῦνται αἱ πατρίδες ἐκεῖναι, διὰ τοὺς «Νεκροὺς ποῦ περιμένουν», κατὰ τὴν ἐκφρασιν τῆς Διδουῆ Σωτηρίου· διὰ νὰ μὴ σβεσθῇ τό κερὶ τῆς ἐλπίδος· διὰ νὰ διατηρηθῇ ἀκοίμητος ἡ κανδήλα τῆς ὑπομονῆς, διὰ νὰ ἔλθῃ «πάλι μέ χρόνια μέ καιροὺς» τὸ «νόστιμον ἡμῶν» εἰρηνικῶς καὶ ἀδελφικῶς χωρὶς πολέμους καὶ αἱματοχυσίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀμοιβαίας καταλλαγῆς καὶ ἀλληλοπεριχωρήσεως.»

Κλείνω λοιπόν με την ευχή:
Βαρθολομαίου του Οικουμενικού Πατριάρχου
Πολλά τα Έτη!

Τι είναι η Οικουμενική Ομοσπονδία Κωνσταντινουπολιτών (ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ) και τι προσπαθεί να κάνει;

Η ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ αποτελεί τον ενωτικό φορέα των 34 Κωνσταντινουπολιτικών Σωματείων (29 τακτικών και 5 αρωγών) που αντιπροσωπεύουν τους εκπατρισμένους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης. Ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2006 και έχει σαν κύριους σκοπούς :

- Την αλληλεγγύη μεταξύ των ανά τον κόσμο Κωνσταντινουπολιτών και ιδιαίτερα με τους Ομογενείς που ζουν στην Πόλη.
- Την προάσπιση και προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ειδικότερα των δικαιωμάτων των Κωνσταντινουπολιτών, αλλά και των Ίμβριων και Τενεδίων.
- Την συμπαράσταση και υποστήριξη προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο.
- Την συστηματική μελέτη των προβλημάτων που απασχολούν την Ομογένεια Κωνσταντινούπολης, Ίμβριου και Τενέδου.
- Την προώθηση και διασφάλιση των συνθηκών για την διατήρηση του Ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης στην εστία του.
- Την ανάδειξη και αναγνώριση των Κωνσταντινουπολιτών της διασποράς μαζί με τους Ομογενείς που ζουν στην Κωνσταντινούπολη από τις Κυβερνήσεις κρατών και διεθνείς οργανισμούς ως κληρονόμων και διαχειριστών του πολιτισμικού πλούτου των Ελληνικών Κοινοτήτων και των Ιδρυμάτων στην Κωνσταντινούπολη.

Η ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ διοικείται από Δ.Σ. 15ων μελών το οποίο εκλέγεται κάθε τρία χρόνια από την Γενική Συνέλευση των Αντιπροσώπων που εκλέγονται από τις Γ. Συνελεύσεις των μελών Σωματείων.

Στα πλαίσια των Καταστατικών του σκοπών η ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ δραστηριοποιείται σε συνεργασία με τα σωματεία μέλη του στους τομείς:

- Συνεχή ενημέρωση με λεπτομερείς Εκθέσεις και Αναφορές

των ζητημάτων προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και θρησκευτικών ελευθεριών που υποβάλλονται σε Κυβερνήσεις (Ελλάδος, Τουρκίας και άλλων χωρών), Διεθνείς Οργανισμούς (Ο.Η.Ε., Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο).

- Τα τελευταία 4 χρόνια υλοποιείται πρόγραμμα αφορά για την χορήγηση υποτροφιών σε μαθητές Κωνσταντινουπολιτικής καταγωγής στην Ελλάδα.
- Το έτος 2011 με την μέριμνα της ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ προετοιμάστηκαν 10 βιβλία Ελληνικής Γλώσσας και Μαθηματικών για τα Δημοτικά Σχολεία και Γυμνάσια της Ομογένειας. Η αποστολή των βιβλίων γίνεται σε συνεχή βάση με μέριμνα της ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ.
- Συνεχή επικοινωνία και στενή συνεργασία με τους ομογενείς της Πόλης για την ανάληψη πρωτοβουλιών της συντήρησης και διάσωσης των Ομογενειακών ακινήτων και συμβολή στην αντιμετώπιση νομικών ζητημάτων

των ευαγών ιδρυμάτων.

- Η ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ από το έτος 2013 υλοποιεί ένα πολύπλευρο και εκτενές πρόγραμμα υποστήριξης των αναξιοπαθούντων Κωνσταντινουπολιτών στην Ελλάδα.

- Συνεργασία με Ακαδημαϊκά Ιδρύματα, εσωτερικού και εξωτερικού.

- Στενή συνεργασία με τον Σύνδεσμο Υποστήριξης Ρωμαϊκών Κοινοτικών Ιδρυμάτων (ΣΥΡΚΙ).

- Συντονισμό της κοινής δράσης των Πολιτικών Σωματείων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό για την ενίσχυση της συλλογικής δράσης των Κωνσταντινουπολιτών.

- Υποστήριξη της προσχολικής Ομογενειακής Παιδείας στην Πόλη (παιδικός σταθμός και νηπιαγωγείο).

- Εκπόνηση διαχρονικών δημογραφικών μελετών που αφορούν τον Ελληνισμό της Πόλης για την περίοδο μετά από το 1923.

Μέλη του "εν Αθήναις Συλλόγου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως" ψάλλουν τον Πολυχρονισμό του Οικουμενικού Πατριάρχη και Εκκλησιαστικούς Ύμνους.

Τα παραπάνω αποτελούν μόνο μια σύντομη περιγραφή των δραστηριοτήτων της ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ. Για περισσότερες πληροφορίες παρακαλούμε να αποταθείτε στην ιστοσελίδα: www.conpolis.eu.

Μπορείτε να επικοινωνήσετε με το Δ.Σ. μέσω της ιστοσελίδας της ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ www.conpolis.eu ή στέλνοντας φαξ στον αριθμό 2107723557 ή με επιστολή προς την ΟΙ.ΟΜ.ΚΩ, Καποδιστρίου 17, Φιλοθέη 15237 ή στέλνοντας email στην διεύθυνση nnar@otenet.gr

